

O93, f. 4ra; V630, f. 18rb; N442, f. 18vb; I83, f. 34ra; VD38, f. 31va; SG670, f. 37b; Bcan4, f. 38v; E97, f. 19ra; P102; BII13, f. 28va; S105, f. 16r

ITEM^a b EPISTOLA SANCTI CLEMENTIS PAPAEC
DE^d COMMUNI VITA ET RELIQUIS CAUSIS^e 5
SUIS DISCIPULIS SCRIPTA HIEROSOLIMISQUE
DIRECTA.

Bcan4: LXXXII

P102; *BII13*: LXXXII De communi vita

[H. 82] Dilectissimis^f fratribus et condiscipulis^g 10
Hierosolimis cum carissimo fratre Iacobo coepiscopo^h
habitantibus Clemens episcopus.

Communis vita, fratres, omnibus est necessaria et
maxime hisⁱ, qui deo irreprehensibiliter militari^j k
cupiunt et vitam apostolorum eorumque discipulorum 15
imitari volunt. Communis enim usus^l omnium, quae^m
sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit,

BII13: quod omnia omnibus communia esse debuerit

5. Clemens-Brief,4 a ITEM *fehlt* SG670 | b *Überschrift fehlt* S105
c PAPAEC DE COMMUNI VITA ET RELIQUIS CAUSIS SUIS
DISCIPULIS SCRIPTA HIEROSOLIMISQUE DIRECTA] DE
VITA ET CONVERSATIONE ECCLESIAE PRIMITIVAE ET
FRAUDOLENTORUM DAMNATIONE SG670 5 d DE
COMMUNI VITA ET RELIQUIS CAUSIS *fehlt* P102; BII13 | e
CAUSIS *fehlt* V630 10 f ilectissimis S105 | g condiscipulis *korr.*
aus consdiscipulis SG670 11 h episcopo VD38 14 i nobis I83 | j
am Rande servare VD38 | k militare V630; VD38; SG670; E97;
P102; BII13;; militare *korr. aus* militari Bcan4 16 l *am Rande*
consuetudo VD38 | m qui E97

5. Clemens-Brief,10–65 Dilectissimis...sunt] 13–31 Communis...
communia] Clem. recogn. X. 5.

Coll. Ans. ded. 1. VI,1 (13–56 Communis...sunt); **2. X,138**
(60–72 Quapropter...capiunt); **3. X,139** (76–102 Et...sit); **4. VI, 2**
(106–122 Et...vobis)

Regino 1. app. III,40 (76–102 Et...sit)

Coll. trip. 1. A 1,23 (10–53 Dilectissimis...ambo); **2. A 1,24**
(60–118 Quapropter...satagatis); **3. A 1,25** (66–91 Relatum...asserere)

Polycarpus 1. IV,2,1 (76-98 diligenter ... declinet)

Slg. in drei Büchern 1. II,34,2 (78-98 Sunt ... declinet)

Gratian 1. C. XII, q. 1, c. 2 (10–118 Dilectissimis...satagatis); **2. D.**
XXXVII, c. 14 (66–98 Relatum... declinet) **5.**

Clemens-Brief,11 Iacobo] Iacobo et CT₁; DG₁ 13 fratres] *fehlt* DG₁
14 militari] militare CT₁; DG₁ 17 esse...hominibus] hominibus esse
DG₁

sed per iniquitatemⁿ alius hoc suum dicit^o esse, <E97,
 20 f. 19rb> et alius illud^p, et sic inter mortales facta
 divisio est. Denique^q Graecorum quidam
 sapientissimus haec ita^r sciens^s esse ait^t u

VD38: Quod inter amicos omnia debent esse communia
 communia debere^v <V630, f. 18va> esse amicorum
 25 omnia^w. In^x omnibus autem sunt sine dubio et
 <BIII13, f. 28vb> coniuges. Et sicut non potest,
 <VD38, f. 31vb> inquit, dividi aer <SG670, p. 38a>
 neque splendor solis, ita nec^y reliqua, quae <Bcan4, f.
 39r> communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad
 30 habendum <I83, f. 34rb> dividi debere, sed habenda
 esse communia. <O93, f. 4rb> Unde et dominus per
 prophetam loquitur dicens: Ecce quam bonum et
 quam iocundum^z, habitare fratres in unum, et reliqua.
 Istius enim consuetudinis more retenta^a b etiam
 35 apostoli eorumque discipuli^c, ut praedictum est, una
 nobiscum et^d vobiscum communem vitam duxere^e,
 unde^f bene^g nostis, erat multitudinis eorum cor unum
 et anima una, nec^h quisquam eorum aut nostrum de
 his, quae possidebatⁱ, aliquid suum^j esse dicebat, sed

19 n iniquitatem *korr. aus* niquitatem O93 | o dixit V630; E97
 20 p istud V630; E97 21 q Dinique I83 22 r ita sciens esse]
 sciens esse ita V630 | s sciens esse] esse sciens E97 | t ita V630
 u ait communia debere] communia debere ait E97 24 v debere
 esse] ese debere Bcan4 25 w omnia *korr. aus* omnia. In
 omnibus autem sunt sine dubio et coniuges VD38 | x In omnibus
 autem sunt sine dubio et coniuges *fehlt* I83; SG670; Bcan4;
 S105 28 y nec *korr. aus* ne Bcan4 33 z *am Rande* letum VD38
 34 a *am Rande* servato VD38 | b retento *korr. aus* retenta V630;
 retento SG670; Bcan4; E97; S105 35 c discipuli *korr. aus*
 discipulis V630 36 d et vobiscum *fehlt* VD38; P102; BIII13 | e
 duxere *korr. aus* duxerunt BIII13 37 f Unde] Unde ut *korr. aus*
 unde V630 | g bene] bene ut SG670; S105 38 h Ne I83; nec
korr. aus ne SG670; Bcan4 39 i possidebat *korr. aus* possedebat
 SG670 | j suum esse *korr. aus* suum BIII13

32–33 Ecce...unum] Ps. CXXXII. 1. 37–41 erat...erat] Act. ap IV 32.
 34. 35.

19 suum...esse] dixit esse suum DG₁ | dicit] dixit CT₁; DG 20 illud]
 istud CT₁; DG₁ 21 divisio...est] est divisio DG₁ 22 sciens...esse] esse
 sciens DG₁ 22–24 ait...debere] communia debere ait CT₁; DG₁
 29 in...mundo] *fehlt* CT₁; DG₁ 33 habitare...unum] *fehlt* DG₁
 34 retenta] retento CT₁; DG₁ 36 duxere] duxerunt DG₁ 37 unde] Ut
 enim DG₁

omnia illis et nobis erant communia, nec^k quisquam
 40
 egens^l erat inter nos. Omnes vero, qui domos vel
 agros possidebant, vendebant^m eos <N442, f. 19ra>, et
 pretia eorumⁿ et reliquas res, quas habebant,
 afferebant ponentes ante pedes apostolorum, sicut
 nobiscum <SG670, p. 38b> quidam vestrum
 45
 cognoverunt et viderunt, et dividebantur singulis^o,
 prout cuique opus erat.

Ananias autem vir austerus^{p q}, et Safira^r uxor eius,
 qui mentiti sunt apostolis de pretio agrorum suorum^s,
 quos vendiderant^t, nobis praesentibus in conspectu
 50
 omnium circumstantium^u a conspectu apostolorum
 propter^v peccatum <I83, f. 34va> eorum et
 mendacium, quod fecerunt, mortui delati^w sunt ambo.
 Cetera^x, quae^y de talibus cognovimus et vidimus,
 <VD38, f. 32ra> nec recordatione <S105, f. 16v>
 55
 <BII13, f. 29ra> nec demonstratione digna sunt.

Bcan4: LXXXIII

PI02; BII13: LXXXIII Oboediendum esse doctrinis et exemplis
 apostolorum

[H. 83] Quapropter haec^z vobis^a cavenda^{b c} mandamus, 60

40 k nec korr. aus ne *Bcan4* 41 l aegens korr. aus agens *S105*
 42 m vendebant korr. aus vendebat *V630* 43 n eorum et korr.
 aus eorum *O93* 46 o singulis korr. aus singuli *I83* 48 p am
Rande durus crudelis *VD38* | q austerus korr. aus austeris
SG670 | r zafira *O93*; zafira, *interlinear* s *Bcan4* 49 s suorum
 korr. aus suorum *SG670* 50 t vendiderat korr. aus vendiderunt
O93 51 u circumstantium korr. aus *corcumstantium* *O93* 52 v
 preter *Bcan4* 53 w am *Rande* deportati *VD38* 54 x Cetera]
 Cetera vero korr. aus Cetera *SG670* | y qua *I83* 60 z haec korr.
 aus hae *V630* | a nobis *SG670*; *S105* | b cavenda mandamus, et
 doctrinis et exemplis apostolorum oboedire praecipimus, quia hi,
 qui eorum mandata postponunt, non solum rei, sed extorres
 fiunt, quae non solum vobis cavenda] cavenda mandamus et
 doctrinis et exemplis apostolorum oboedire praecipimus quia hi
 qui mandata eorum postponunt non solum rei sed extorres fiunt
 Quae non solum vobis cavenda korr. aus cavenda *V630* | c
 cavenda mandamus, et doctrinis et exemplis apostolorum
 oboedire praecipimus, quia hi, qui eorum mandata postponunt,
 non solum rei, sed et extorres fiunt, quae non solum vobis *fehlt*
SG670; *S105*

48–53 Ananias... ambo] Act. ap. V. 1.

44 afferebant] offerebant CT₁; DG₁ 46 dividebantur] dividebant DG₁
 49 qui] quia CT₁; DG₁ 53 quod] que CT₁ 54–56 Cetera... sunt] *fehlt*
 DG₁ 60 vobis... cavenda] cavenda vobis DG₁

et doctrinis et exemplis apostolorum oboedire
 praecipimus, quia^d hi^e, qui eorum^f mandata
 postponunt^g, non solum^h rei, sed etⁱ extorres^j fiunt,
 quae non solum vobis cavenda, sed^k omnibus
 65 praedicanda sunt.

Relatum^l est etiam nobis, quod quidam vestris^m in
 partibus commorantes adversantur sanis doctrinis, et
 prout eis videtur, non secundum traditionem patrisⁿ,
 sed^o iuxta suum sensum docere videntur. Multas enim
 70 quidam^p, <E97, f. 19va> ut audivimus, vestrarum
 partium^q ingenium^r s hominum <SG670, p. 39a> ex
 his, quae legunt, verisimilitudines capiunt.

Bcan4: LXXXVIII

P102; BIII3: LXXXVIII Observandum ut lex dei cum legitur non
 75 secundum propriam ingenii intellegentiam legatur vel doceatur

[H. 84] Et ideo diligenter observandum est, ut lex dei,
 cum legitur, non secundum propriam^t ingenii
 intellegentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa
 verba in scripturis^u divinis, quae possunt trahi ad eum
 80 sensum, quem sibi unusquisque sponte^v praesumpsit^w,
 sed fieri non oportet. <I83, f. 34vb> Non enim

62 d quorum *I83* | e hi *fehlt VD38* | f eorum mandata] mandata
 eorum *V630* **63** g praeponunt *I83; VD38*; postponunt *korr. aus*
 praeponunt *Bcan4* | h solum *korr. aus sola O93; Bcan4* | i et *fehlt*
V630; N442; I83; VD38; Bcan4; P102; BIII3 | j *am Rande*
 alieni *VD38* **64** k sed] sed et *SG670; S105* **66** l Relatum est
korr. aus Relatum O93 | m nostris *P102* **68** n patrum *SG670;*
S105 **69** o sedi *I83* **70** p quidem *Bcan4* **71** q partium] partium
 secundum *SG670; S105* | r ingenium *fehlt VD38; P102; BIII3* | s
 ingenium hominum] ingeniosi homines *E97* **77** t propriam ingenii
korr. aus propriam V630 **79** u scripturis *korr. aus scriptu I83*
80 v spomte *Bcan4* | w promisit *V630*

69–113 Multas...mentem] Clem. recogn. X 42. 43.

62 eorum... mandata] mandata eorum *DG₁* **64** vobis] nobis *CT₂* | sed]
 sed etiam *DG₁* **66–113** Relatum...mentem] *fehlt CT₂; DG₁* **66** est...
 nobis] nobis est *DG₂* | vestris... in] in vestris *DG₂* **67** adversantur...
 doctrinis] sanis doctrinis adversantur *DG₂* **68** patris] patrum *CT₃; DG₂*
71 ingenium... hominum] ingeniosi homines *CT₃; DG₂* **79** verba] *fehlt*
RP₁ | scripturis... divinis] divinis scripturis *DG₂* | eum] illum *RP₁*
80 unusquisque] quisque *3L₁* | praesumpsit] presumit *DG₂* **81** fieri] *fehlt*
CT₃; DG₂

sensum^x, quem^y extrinsecus^z adulteris^a alienum^b et extraneum debetis quaerere, aut^c quomodo^d ipsum^e scripturarum auctoritate confirmetis, sed^f ex ipsis scripturis sensum capere^g veritatis.

85

S105: Non secundum proprium liberum exponendam esse scriptura

Et ideo oportet ab eo intellegentiam discere^h scripturarum, <BIII3, f. 29rb> quiⁱ j eam a maioribus secundum^k veritatem sibi traditam servat^l, ut^m et ipse possit eaⁿ, quae^o recte suscepit, competenter^p asserere. Cum enim <V630, f. 18vb> ex divinis <VD38, f. 32rb> scripturis integram quis et firmam regulam veritatis susceperit, absurdum^q non erit, si^r aliquid etiam^s ex eruditione^t communi^u ac liberalibus^v studiis, quae <SG670, p. 39b> forte in pueritia^w attigit^x y, ad assertionem^z veri^a dogmatis^b conferat, ita tamen^c, ut, ubi vera didicit^d, falsa et simulata^e declinet.

90

95

82 x sensum quem *korr. aus* sensum *O93* | y quem *fehlt SG670; E97; S105* | z extrinsecus] extrinsecus ab *korr. aus* extrinsecus *V630* | a adulteratis *VD38; P102; BIII3; adulteris] ab alteris SG670;; adulteratis korr. aus adulteris Bcan4; adulteris fehlt E97; ab alteris S105* | b alienum] alienum ei *E97* **83** c ut *E97* | d quomodo] quoquo modo *korr. aus quomodo SG670; quoquo modo E97* | e ipsum] ipsum ex *V630; E97* **84** f *am Rande* Hic *BIII3* **85** g cavere *SG670; S105* **88** h discere *korr. aus* dicere *SG670; P102* **89** i qui] Qui et *SG670; S105* | j qui eam *korr. aus* quem *P102* **90** k secundum] secundum scripturarum qui eam a maioribus secundum *O93* | l servavit *korr. aus* servabit *SG670; servabit S105* | m ut *fehlt SG670; S105* **91** n eam *P102* | o quam *VD38; P102; BIII3* | p *am Rande* congruenter *VD38* **94** q *am Rande* dissonum contrarium *VD38* | r sed *S105* **95** s etiam *fehlt SG670; S105* | t eruditione *korr. aus* ruditione *Bcan4* | u communi ac liberalibus] ac liberalibus commune *V630* | v *am Rande* De liberalibus studiis *BIII3* **96** w pueritia *korr. aus* puritia *BIII3* | x *am Rande* percepit didicit *VD38* | y attigit *korr. aus* adtingit *V630; Bcan4* **97** z *am Rande* adfirmationem approbationem *VD38* | a verbi *P102; BIII3* | b *am Rande* doctrinae *VD38* | c tamen ut *korr. aus* tamen *O93* **98** d didicerit *E97; didicit korr. aus* dicit *P102* | e *interlinear* ficta *VD38*

82 quem] *fehlt CT3; DG2* | adulteris] adulteratis *RP1; 3L1; fehlt CT3; DG2; adulteretis PG1* **83** aut... quomodo] ut quoquomodo *CT3; DG2* | ipsum] ipsum ex *CT3; DG2* **84** scripturarum... auctoritate] auctoritate scripturarum *RP1* **88–89** ab... scripturarum] intellegentiam discere scripturarum ab eo *CT3* **88** intellegentiam] scientiam *DG2* **88–89** discere... scripturarum] scripturarum discere *PG1* **91** possit... asserere] eam quam recte suscepit asserere possit *PG1* | ea... quae] eam quam *RP1; 3L1; DG2* **94** susceperit] suscepit *3L1* **97** veri] verbi *3L1* **98** didicit] didicerit *DG2*

100 Incertum est enim etiam^f iuuenibus vitae^g tempus,
senibus autem iam^h nec incertum estⁱ. Non enim^j
dubitatur^k, quod quantumcumque est, quod putatur
superesse, breve sit.

Bcan4: LXXXV

105 *P102*; *BII13*: LXXXV Ut tam iuvenes quam senes sint valde
solliciti de conversione et poenitentia

[H. 85] Et ideo tam iuvenes quam senes^l oportet de
conversione et poenitentia valde^m esse <I83, f. 35ra>
sollicitos et satis agereⁿ, ut de^o reliquo ornent^p
animam suam ornamentis dignissimis, id est
110 dogmatibus^q veritatis, decore pudicitiae, splendore
iustitiae, candore pietatis <S105, f. 17r> aliisque^r
omnibus, quibus comptam^s decet esse rationabilem
<Bcan4, f. 39v> mentem.

115 Unde consilium dantes vestram prudentiam hortamur,
ut^t ab apostolicis regulis non recedatis^u, sed
communem vitam ducentes et scripturas sacras <N442,
f. 19rb> recte intellegentes, quae domino vovistis^v,
adimplere satagatis et^w oratione assidua, cum dei
<SG670, p. 40 (49)a> gratiam^x merueritis, tunc sine
120 suspicione mali interitus^y vota possint <BII13, f.
29va> celebrari festiva. Deus autem pacis sit cum
omnibus vobis. Amen^z.

O93, f. 4rb; V630, f. 18vb; N442, f. 19 rb; I83, f.

99 f etiam iuuenibus vitae tempus, senibus autem iam nec
incertum est. Non *fehlt* VD38 | g vitę *korr. aus* ut te V630 **100** h
iam *fehlt* SG670; S105 | i est *fehlt* S105 | j enim *fehlt* I83 **101** k
dubitatus I83 **106** l senex *Bcan4* **107** m am *Rande* multum
VD38 **108** n am *Rande* operari VD38 | o am *Rande* deinceps
VD38 | p ornent *korr. aus* orne E97 **110** q *interlinear* doctrinis
VD38 **111** r aliisque *korr. aus* aliosque O93 **112** s am *Rande*
ornatam VD38 **115** t ut ab *korr. aus* ut V630; SG670 | u
recedatis *korr. aus* recedatis s I83 **117** v vovistis] sunt placita
vos ea salubriter (salubriter *korr. aus* salubreter S105) SG670;
S105; vovistis *korr. aus* novistis *Bcan4* **118** w ut SG670; S105;
et] et quod E97 **119** x gratiam] gratiam obtinere V630; gratia
obtinere E97 **120** y interius SG670; S105 **122** z Amen] Amen
EXPLICIT S105

106–113 Et...mentem] cf. supr. c. XLVIII. **114–121** Unde...festiva]
Turon. prov. episc. ep. ad pleb. (Mansi 9, 808). **121–122** Deus...vobis]
II Cor. XIII. 11.

102 superesse] *fehlt* RP₁ **117** domino...vovistis] bene novistis DG₂

35 ra; VD38, f. 32rb; SG670, p. 40 (49)a; Bcan4, f.
39v; E97, f. 19va; P102; BII13, f. 29va; S105, f. 17r